

Deze speciale editie van het SEOB-bulletin presenteert de visie van de SEOB voor Suriname na het huidige IMF-programma. Daarnaast gaat het bulletin in op de voortgang van het IMF-programma en de voornaamste ontwikkelingen die betrekking hebben op dit programma. De SEOB is een onafhankelijke instantie en heeft als hoofddoel het monitoren en adviseren van de regering over het implementeren van het IMF-programma en het economisch herstelplan. Dit wordt gedaan door te kijken naar duidelijke prestatie-indicatoren. Op onze website – www.seob.sr – worden er regelmatig statistieken en maatregelen, die betrekking hebben op het IMF-programma, overzichtelijk gepresenteerd.

SURINAME NA HET HUIDIGE IMF PROGRAMMA

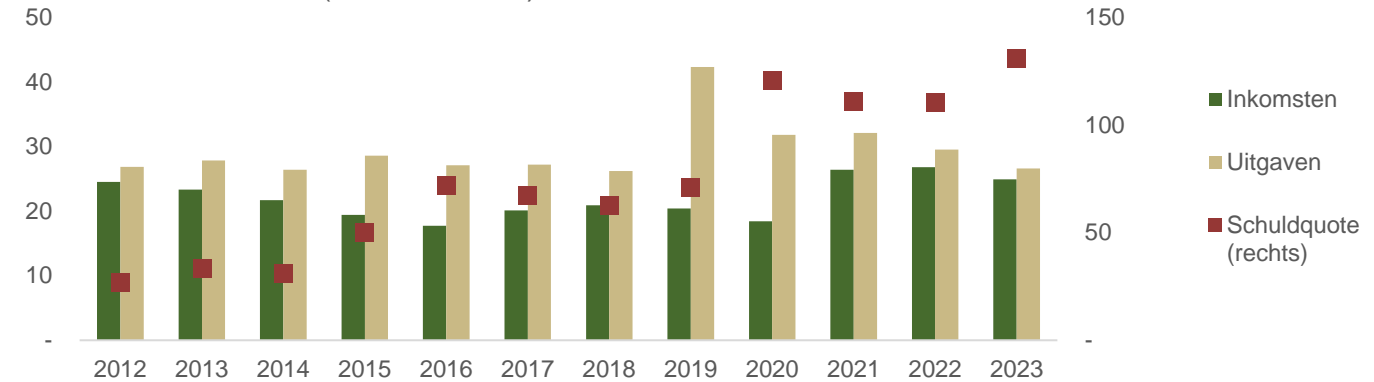
Het huidige IMF-programma loopt begin 2025 af. Dit programma heeft bijgedragen aan macro-economische stabiliteit en verbeterde begrotingsdiscipline. Echter blijft deze vooruitgang kwetsbaar zonder een vervolgstategie. Om de weg naar economische stabiliteit en groei voort te zetten, is een toekomstgericht vervolg IMF-programma nodig. Belangrijke aandachtspunten zijn hierbij het versterken van instituten, verbeteren van governance, en het waarborgen van een verantwoord begrotingsbeleid. Benadrukt dient te worden dat een vervolg IMF-programma geen directe maatregelen zal hebben voor de samenleving, in tegenstelling tot het huidige programma. **Een vervolg IMF-programma dient, in tegenstelling tot het huidige, gericht te zijn op sleutelinstellingen en zal geen directe maatregelen hebben voor huishoudens. Onderdelen voor een vervolg IMF-programma dienen onder andere te zijn:**

Noodzaak voor Fiscal Rules

Fiscal rules, ofwel begrotingsregels, kunnen ertoe bijdragen dat overheden verantwoord omgaan met hun inkomsten en uitgaven. Deze regels bevorderen financieel-economische stabiliteit door overheidsuitgaven in toom te houden en de staatsschuld te beheersen. Begrotingsdiscipline zal ervoor zorgen dat de economische groei op lange termijn worden ondersteund en er minder disrupties plaatsvinden. Dit is van eminent belang in landen rijk aan natuurlijke hulpbronnen, zoals Suriname, vanwege de volatiliteit in internationale olie- en goudprijzen. Ook de noodzaak van de minimale allocatie van middelen voor bijvoorbeeld onderwijs, gezondheidszorg en veiligheid dienen te worden opgenomen in de fiscal rules.

De SEOB beveelt het invoeren van fiscal rules sterk aan. Voorts tonen de verwachte inkomsten uit de offshore olieproductie vanaf 2028 de urgentie aan voor zulke regels. Historisch gezien laten de overheidsfinanciën veel te wensen over. Bekijken we de overheidssaldi in procenten van het bruto binnenlands product (BBP) tussen 2012 en 2023, dan merken we dat de uitgaven structureel hoger lagen dan de inkomsten. Dit had als gevolg een stijging in de staatsschuld om de tekorten te dichten (zie figuur).

Overheidsindicatoren (in % van BBP)

Bronnen: Bureau voor de Staatsschuld en Ministerie van Financiën & Planning.

Aanname van de wet en het operationaliseren van het Spaar- en Stabilisatiefonds

De verwachte inkomsten uit olie- en gasproductie benadrukken de noodzaak voor het operationeel maken van een goed beheerd spaar- en stabilisatiefonds. Bij wet is het Spaar- en Stabilisatiefonds Suriname (SSFS) reeds in 2017 aangenomen. Dit fonds zal belast zijn met het beheren van de inkomsten uit de mijnbouwsectoren. Dit voorkomt economische instabiliteit door prijsschommelingen en ondersteunt het overheidsbudget in jaren van lage wereldmarktprijzen voor mijnbouwproducten. Daarnaast kunnen middelen in het fonds ook belegd worden volgens een beleggingsrichtlijn. Voor het succesvol opereren van het SSFS, zijn een helder wetgevingskader en een transparante bestuursstructuur essentieel. De SEOB raadt aan lering te nemen uit spaar- en stabilisatiefondsen in soortgelijke landen zoals Noorwegen en het SSFS zo spoedig mogelijk te operationaliseren.

Versterken van Instituten

De SEOB raadt aan sleutelinstellingen verder te versterken. Sterke en goed functionerende instellingen zijn essentieel voor effectief realiseren van het overheidsbeleid. Hieronder vallen onder andere:

Belastingdienst	Verbetering educatie, faciliteiten en belastinginning ter verhoging van de overheidsinkomsten
Centrale Bank	Effectief monetair beleid, toezicht en ontwikkeling van het betalingssysteem, versterking van het toezicht op financiële instellingen
De Anton de Kom Universiteit	Verbetering van onderzoek om bij te dragen aan innovatie
Douane	Efficiënte inning van invoerrechten
Statistiekbureau en Planbureau	Beleidsvorming en planning op basis van geproduceerde statistieken
Ministeries	Uitvoering overheidsplannen middels deugdelijk bestuur en expertise
NAMLAC/AML-PIU	Bestrijding van money laundering, terrorismefinanciering en financiering van proliferatie
Nationale Milieu Autoriteit	Bevordering van milieubescherming en duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen
Nutsbedrijven	Levering van betrouwbare basisvoorzieningen zoals elektriciteit, water en telecommunicatie aan de bevolking
Rekenkamer en CLAD	Verbetering controle op overheidsuitgaven en de overheid aansprakelijk houden

De SEOB beveelt aan om te kijken naar internationale best practices bij het versterken van deze instituten. Hiervoor zijn zowel investeringen in human capital (trainingen, uitwisselingsprogramma's, technische assistentie) alsook in systemen (IT-systemen, software, hardware, projectmanagement) noodzakelijk. De SEOB is zich ervan bewust dat er financiële beperkingen zijn en dat er keuzes gemaakt zullen worden over de volgorde van de institutionele versterking.

Lange-Termijn Visie

Suriname zal gebaat zijn bij een landelijke lange-termijn visie die bekend is en gedragen wordt door alle lagen heen van de samenleving. Het is ook noodzakelijk dat Suriname een stabiel en voorspelbaar beleid voert om de economische stabiliteit te garanderen alsook om buitenlandse investeerders aan te trekken. Hierbij zijn hervormingen nodig (m.n. een vervolg IMF-programma) die transparantie en vertrouwen vergroten. Door het versterken van overheidsinstellingen en het verbeteren van governance, kan Suriname de uitvoeringscapaciteit van zo een programma vergroten.

De overheid kan een voornamere rol spelen door middelen in te zetten voor sectoren zoals infrastructuur (zowel fysiek als digitaal), onderwijs en gezondheidszorg. Ook dient er nu reeds aandacht besteed te worden aan de energietransitie en het land bestendig te maken tegen de gevolgen van klimaatsverandering. Er dient ook meer aandacht besteed te worden aan het indammen van cyberrisico's en het bevorderen van digitalisering – met name ook binnen betalingssystemen – om de efficiëntie en uiteindelijk de productiviteit te verbeteren.

RECENTE ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN

- De wisselkoersen voor vreemde valuta zijn in november 2024 sterk gestegen.
- In oktober 2024 daalde de jaar-op-jaar inflatie (hierna: inflatie) naar 10,1% vergeleken met augustus. Echter, de maandinflatie steeg naar 0,6% door de stijging van de wisselkoersen.
- De gemiddelde inflatie, gemeten als de prijsstijgingen over de afgelopen 12 maanden in vergelijking met de 12 maanden daarvoor, daalde naar 20,2%.
- De SRD-component van de basisgeldhoeveelheid (M0) was in september 2024 marginaal hoger dan de doelstelling.
- De gemiddelde beleggingsrentes en rentespreiding vertonen een dalende trend.
- De solvabiliteit in de bankensector blijft vrijwel stabiel met een Capital Adequacy Ratio van 22,9% in augustus 2024.
- De bruto internationale reserve – inclusief de reserves van banken – bedroeg USD 1,54 miljard in oktober 2024. De importdekking was 7,3 maanden.
- De schuldquote, oftewel de staatsschuld als percentage van het bruto binnenlands product (BBP), steeg in september 2024 naar 83,5%.
- Suriname en China hebben een stap gezet in de herschikking van Suriname's schuld, terwijl de tweede fase van de schuldherschikking met de Paris Club werd afgerond.
- Per medio november 2024 was volgens onze calculatie 62,6% van de maatregelen binnen het IMF-programma afgerond (Tabel 1)

Tabel 1. Status maatregelen IMF-programma

Beleidsgebied	Afgerond	In uitvoering	Overig
A: Monetair en wisselkoersbeleid	62,8%	34,9%	2,3%
B: Fiscaal beleid	64,0%	16,0%	20,0%
C: Schuld	66,7%	33,3%	0,0%
D: Financiële sector	62,5%	37,5%	0,0%
E: Bestuur	55,9%	38,2%	5,9%
F: Overig	75,0%	25,0%	0,0%
Totaal	62,6%	28,2%	9,2%

Opmerking: "Overig" houdt in dat de maatregel is uitgesteld of nog niet is aangevangen, of dat de status van de maatregel onbekend is. De maatregelen die onmiddellijke aandacht vereisen worden bij elke IMF-review herzien en vormen ook onderdeel van beleidsgebieden A tot en met F. Bron: Calculaties SEOB met data IMF-monitoringsmatrix.

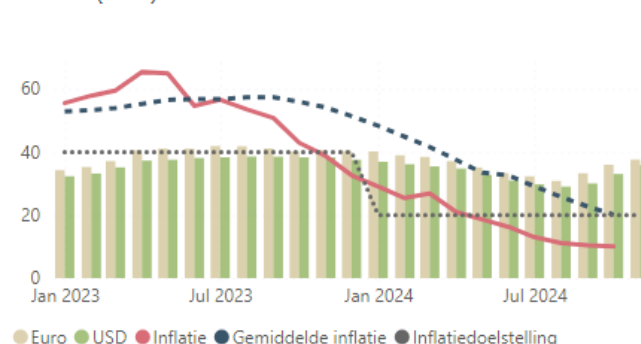
Maandinflatie versnelt in september 2024

In oktober daalde het maandinflatiecijfer naar 0,6%. Deze inflatie is het gevolg van de stijging in de wisselkoersen. Op jaarbasis daalde de inflatie naar 10,1%. Ook nam de kerninflatie – de inflatie exclusief voedsel en energieprijzen – verder af. De gemiddelde 12-maands inflatie daalde van 22,7% naar 20,2%. De USD-wisselkoers steeg met gemiddeld 8,5%, terwijl de wisselkoers van de Euro met ongeveer 4,5% toenam ten opzichte van de SRD.

De lokale component van de geldhoeveelheid (SRD-M0) groeide in september met 0,5%, tot SRD 18,2 miljard. Dit was hoger dan de gestelde target.

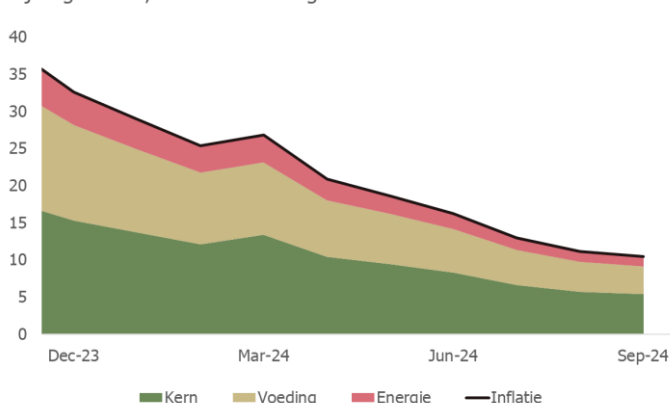
Op jaarbasis zijn het vooral de netto-overheidstransacties die hebben bijgedragen aan de sterke groei van de SRD-M0 in 2024. Wij zien dat dit zich vertaalde in een druk op de wisselkoersen in de afgelopen weken. De aanhoudende groei van de SRD-M0 kan inflatoire druk veroorzaken als deze niet gepaard gaat met een toename in de economische productie.

Inflatie (in %) en Wisselkoers

Bronnen: ABS, CBvS.

Bijdragen kern, voedsel en energieinflatie

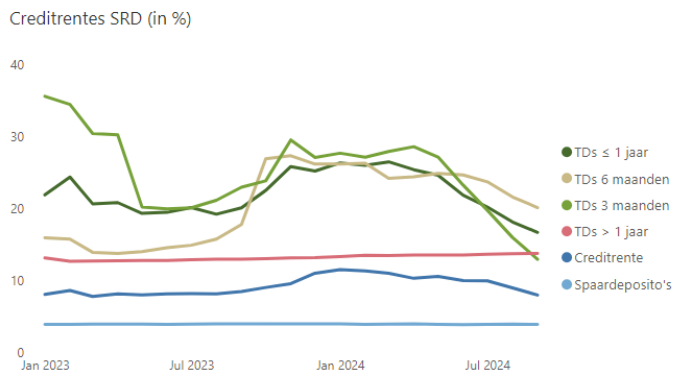
Opmerking: Energie-inflatie omvat de bijdrage aan inflatie van hoofdgroep transport. Voedselinflatie omvat de bijdrage van de hoofdgroep voeding en niet-alcoholische drank. Kerninflatie bevat bijdrage van overige hoofdgroepen. Bron: Calculaties SEOB met data van het ABS.

Beleggingsrentes dalen; Niet-renderende leningen verslechteren

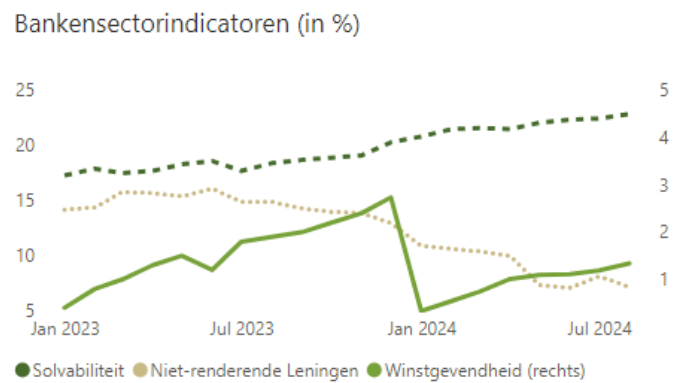
In september 2024 bleven de gemiddelde leenrentes stabiel op 14,6%, terwijl de gemiddelde spaar- en beleggingsrentes daalden van 9,1% naar 8,1%. De daling in de gemiddelde beleggingsrentes werd gedreven door de daling in korte-termijn rentes. Deze daling gaat gepaard met de afnemende inflatie en de verbeterde vooruitzichten. Dit kan leiden tot een stimulans voor investeringen, aangezien lagere rentepercentages lenen aantrekkelijker maken voor bedrijven en consumenten.

De niet-renderende leningen (NPLs) stegen in augustus 2024 ten opzichte van de vorige maand. Echter, vergelijken we deze met 2023, dan blijft dit een verbetering. Deze kwam in augustus 2024 uit op 7,2%. De daling van de NPL-ratio wijst op een gezondere banksector en vermindert het risico op financiële instabiliteit.

Daarnaast steeg de solvabiliteitsratio in augustus 2024 naar 22,9%, terwijl de liquiditeitsratio afnam tot 53,0%. De winstgevendheid in de banksector is in 2024 aanzienlijk lager dan in het voorgaande jaar. De daling in liquiditeitsratio kan wijzen op verhoogde kredietverlening en een afname in liquiditeitsbuffers van banken.

Bron: CBVS.

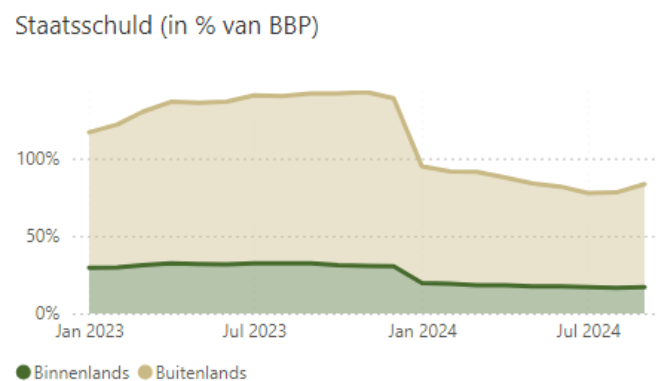

Bron: CBVS.

Staatsschuld stijgt door depreciatie; Herschikking met China komt op gang.

De schuldquote – de staatsschuld als percentage van het BBP – steeg in september 2024 naar 83,5%, volgens de wettelijke definitie. De buitenlandse schuld, uitgedrukt in lokale valuta, steeg naar SRD 84,4 miljard, vooral door de sterke stijging van de wisselkoersen in september. Daarentegen daalde de binnenlandse schuld naar SRD 21,7 miljard door aflossingen.

Suriname en China hebben een belangrijke stap gezet in de herschikking van Suriname's schuld van ruim een half miljard USD. De eerste fase werd afgerond met de ondertekening van een Suppletoire Finance Agreement, waarbij betalingsachterstanden tot 2021 en verplichtingen van 2022-2024 werden herschikt over een langere periode. Dit proces loopt sinds 2020.

Bron: SDMO.

Verder heeft Suriname de tweede fase van de schuldherschikking met de Club van Parijs voltooid. Bilaterale schulden worden vanaf 2025 over 17 jaar afgelost, met een aflossingsvrije periode van 4 jaar. Voor schulden met staatsgaranties geldt een looptijd van 12 jaar, met 5 jaar aflossingsvrij. Deze regeling verbetert de vooruitzichten voor de overheidsfinanciën.

De herkapitalisatie van de CBvS zal leiden tot een toename van de binnenlandse staatsschuld. Hoewel een eerdere herziening van het BBP-cijfer zorgde voor een neerwaartse bijstelling van de schuldratio's, resulteert de recente wisselkoersontwikkeling in een nieuwe stijging van de schuldquote.

VOORUITZICHTEN EN AANBEVELINGEN

- Het huidige IMF-programma legt een basis voor economisch herstel, maar een vervolgprogramma is noodzakelijk om deze resultaten niet teniet te doen gaan. Door duidelijke fiscal rules, sterke instituties, verbeterde productiviteit en verantwoord gebruik van olie-inkomsten kan Suriname stabiliteit en groei tegemoet gaan.
- Het in werking stellen van een Spaar- en Stabilisatiefonds met duidelijke regels is cruciaal om olie-inkomsten verantwoord te beheren, zodat zowel huidige als toekomstige generaties daarvan kunnen profiteren.
- De SEOB is bezorgd over de stijgende wisselkoers. Onevenwichtige overheidsfinanciën kunnen dit verergeren. Subsidies op nutsvoorzieningen dient verder te worden afgebouwd, maar met transparantie en aandacht voor sociale vangnetten.
- Het M0-target is in september 2024 wederom niet behaald. Betere afstemming tussen het Ministerie van Financiën en de Centrale Bank is nodig om dit doel te behalen en overvloedige liquiditeiten te vermijden.
- De SEOB verwacht een 12-maands inflatie van 15%-17% in 2024, met een jaareinde-inflatie tussen 9,5% en 11,5%. Overheidstekorten en hogere tarieven voor nutsvoorzieningen kunnen deze prognoses negatief beïnvloeden.
- Leenrentes daalden in de afgelopen maanden, maar blijven relatief hoog, wat investeringen kan bemoeilijken. De SEOB roept de private sector op te blijven innoveren en productiviteit te verhogen.
- De SEOB ziet de afbouw van binnenlandse schulden, schuldherschikkingen met China en de herkapitalisatie van de CBvS als positieve ontwikkelingen.
- Het sociaal programma blijft ineffectief ondanks aanbevelingen van verschillende instanties. De SEOB dringt aan op een focus op de impact van het programma, niet alleen op uitgaven.
- De economie groeit in 2024, met positieve vooruitzichten voor de mijnbouwsector op middellange termijn. De SEOB pleit voor stimulansen voor lokale sectoren, werkgelegenheid, duurzaamheid en klimaatactie. Het onderwijs dient beter aansluiten op de behoeften van de olie- en gasindustrie en andere groeisectoren.
- De SEOB juicht de nieuwe aanbestedingswet toe. Echter dient het wettelijke kader tegen corruptie verder aangescherpt te worden. Politici dienen voorts verplicht te worden hun inkomsten en vermogen openbaar te maken. Strengere maatregelen tegen fraude, corruptie en witwassen (AML/CFT) zijn in ontwikkeling en dienen ook efficiënt te worden ingevoerd.
- Per november 2024 is 62,6% van het huidige IMF-programma voltooid, terwijl 28,2% lopend is. Niet alle doelen binnen dit programma zullen worden behaald, wat de noodzaak benadrukt voor een

vervolgprogramma. Het vervolgprogramma dient gericht te zijn op versterking van instituten, goed bestuur en duurzaam fiscaal beleid en zal geen directe maatregelen hebben voor de huishoudens.

<http://www.seob.sr>

secretary@seob.sr

